

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 22. septembra 1939.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočerkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Izselniški svet

29. julija tega leta se je v dvorani Zbornice za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani vršilo izredno zasedanje »Izseljenske zbornice«, ki se ga je udeležilo tudi precej izseljencev. Ob zaključku debate je bil med drugim tudi postavljen predlog za ustanovitev »Izseljenskega sveta«.

Izseljensko vprašanje je gotovo naša boleča rana, ki se vedno bolj in bolj odpira in ki vedno bolj zahteva zadovoljive in pozitivne rešitve.

Kakor v mnogih drugih ozirih, tako tudi v vprašanju izseljenskega vprašanja vlada pri nas precejšnja zmeda in nejasnost. Kot nekako preklestvo se vleče skozi vsa ta splošno narodna vprašanja boj za prevladovanje te ali one popolnoma politične stranke ali skupine. Tako smo mogli isto ugotoviti ob vprašanju naše narodne obrambe in narodno obrambnega dela, kjer imamo kopico narodno obrambnih društev, ki so danes organizirana skoraj zgolj na osnovi političnih razlik in nasprotovanj. Mnogo hujše je še v nekem oziru v vprašanju izseljenstva, kjer si je vso skrb za izseljence naravnost prisvojila ena sama svetovno nazorska in politična skupina. Nočem s tem maliti dobre volje nekaterih, ki se v njenem okrilju trudijo za naše izseljence, hočem le poudariti, da je pri nas v vseh vprašanjih, ki so vsemu narodu skupna, na prvem mestu boj za popolnoma politično prevladovanje te ali one skupine.

Popolnoma razumljivo je, da se tudi delo ne more razmahniti tako in v tolikem obsegu, kakor bi bilo to potrebno ob takšnih razmerah in bojih. Priznati moramo, da se je v zadnjem času delo nekoliko razmahnilo, vendar ga spremljajo često strankarsko politični prizvoki, ki delu niso prav nič v korist, marveč bolj v škodo. Omenim samo časopis za izseljence in obenem izseljenski problem »Izseljenski vestnik« (ki je v svoji dvojni številki 8-9 krenil na čisto nova pot!), ki je prav pogosto bil v prvi vrsti in v prvem pogledu propagandni časopis za neko določeno politično skupnost. Mislimo si pač lahko, kako takšno delo odmeva zunaj med našimi ljudmi, ki bi jim morali nuditi vsega v obilni meri, nikoli jih pa siliti s političnimi »litinijami«, ki so jih kmalu nato še preklicevali.

Zato se mi zdi misel »Izseljenskega sveta« zelo posrečena in pozitiven pojav v prizadevanju v tej smeri. Prepričan sem, da je g. Rozman, ki je stavil ta predlog, ob njem mislil na forum, kjer bi vsi slovenski ljudje in sloji mogli pomagati in sodelovati pri reševanju izseljenskega vprašanja. To bi bil gotovo velik (skoraj popoln) preobrat v naši slovenski izseljenski politiki, ki bi s takšnim »Izseljenskim svetom« zajela vse slovenske ljudi in naprave, ki se za to vprašanje zanimajo in ki so poklicane, da pri njegovem reševanju sodelujejo. S tem bi postavili delo za naše izseljence na široko, resnično narodno osnovo in bi lahko zelo širok krog slovenskih ljudi, ki sicer po svojem svetovnem ali političnem nazoru ne pripadajo v tisti krog, ki si je doslej lastil delo okoli izseljenskega problema, naravnost navezali na usodo in življenje naših ljudi v »Sloveniji št. II.«, ki sega preko vseh kontinentov. Obenem bi lahko s takšnim skupnostnim delom, ki bi zavrglo vse svetovnonazorske ali morda celo politične koristi, mnogo uredili med našimi izseljenci tamkaj, kjer so tudi oni med seboj prav v teh ozirih že po tej ali drugi zaslugi razbiti. Tudi med njimi je koncentracija še večja nujnost, če hočemo, da bodo tvorili resnično močno in proti tujim narodnostnim vplivom odporno telo.

Morda bo res po vsem tem, kar je med nami Slovenci, ki so nas razbili nekateri, ki so imeli od tega svoje koristi, na nešteto skupin in skupinic, nekoliko težko priti do takšnega skupnostnega dela. Mislím, da bo nujno potrebno, da bo nekdo,

ki je dosedaj že pomagal, odnosno delal pri »Izseljenski zbornici«, pa ima med slovenskimi ljudmi vplivno besedo, naravnost pozval vse slovenske ljudi v takšen »Izseljenski svet«. To bi bila po dolgem času zopet velika in pomembna poteza v slovenski skupnosti. Zdi se mi, da je prav v vprašanju izseljenskega problema nujno potrebna; Prav za prav imamo Slovenci dvoje velikih vprašanj, ki sta vsemu narodu skupni, in prav zato morajo pri njunem reševanju pomagati tudi vsi slovenski ljudje. To sta narodno obrambno in izseljensko vprašanje. Obe sta silno obsežni in se raztezata na vsa področja in polja. Često segata tudi drug v drugega in sta tako tudi v organski zvezi. In prav zato želimo predvsem mladi slovenski ljudje, ki smo prišli do spoznanja, da je za reševanje takšnih velikih slovenskih vprašanj nezprosna nujnost, da vsi Slovenci podredimo temu našemu narodnemu vprašanju, od katerega zavisi

Izidor Kostrun:

Pred novim koledarjem

(Nadaljevanje.)

Ponedeljek, 19. VII. 1937. — »Ponedeljski Slovenec« ponatiskuje pariški »Temps« pod naslovom »Italijanski tisk hvali delo Stojadinovićeve vlade« in naglaša z mastnim tiskom »gospodarski napredek, ki ga je pod Stojadinovičem Jugoslavija dosegla«; ti članki da dokazujejo, da se gospodarska pogajanja med obema državama, kakor tudi politična pogajanja glede Albanije zelo ugodno razvijajo.

Agencija Avala razglasa uradno obvestilo o prepovedi procesij in zborovanj v Belgradu, »Samouprava« pa razlaga vzroke za izključitev dr. Janjića in Lazarevića iz poslanskega kluba JRZ.

Torek, 20. VII. 1937. — V uvodniku naznanja »Jutro«, kako veliko žrtev so napravili Srbi s pristankom na krfsko deklaracijo, ki ima dva dela: v prvem se razglasa pravice »jugoslovenskega naroda«, drugi pa postavlja načela demokracije. V podlistku »Iz zabeležek o Krfu« opozarja dr. Bogumil Vošnjak, da je vprav on zahteval nasproti Stojanu Protiću, da je treba sprejeti v ustavo naziv »Jugosloven«, nakar ga je Protić opozoril, da Bolgari ne vstopajo v državo. Ali to mu ni dovolj, v posebnem članku pristavlja še podatek, da je zahteval, da mora biti »država unitarna, toda ne centralistična in ne uniformna«. (Ta stavek lahko ponovim dvakrat tudi tako-le: Država mora biti centralistična, toda ne unitarna in ne uniformna — ali — Država mora biti uniformna, toda ne centralistična in ne unitarna; vselej bo pomen isti.)

Zaradi interpelacije dr. Kramerja na dr. Stojadinovića se loti »Slovenec« v domačih odmevih dr. Kramerja pod napisom »Laži in klevete gospoda ministra dr. Kramerja«. (Ali bo mogel dr. Kramer spraviti v »Slovenca« kak popravek, še ni znano, ni pa verjetno.)

V Zagrebu se vršijo praznovanja dr. Mačkovega rojstnega dneva.

Sreda, 21. VII. 1937. — Pod beležko »Primitve tatu« omenja »Jutro«, kako se je spravil »Slovenec« nad dr. Kramerja, v beležki »Pomen zagrebških svečanosti« pa se zadovoljuje z izvlečkom iz »Hrvatskega dnevnika«.

»Samouprava« razgraja zaradi dogodkov v Belgradu ob ustavitvi cerkvene procesije, »Slovenec« pa priporoča oblastem, naj sprejmejo vsaj omiljeni načrt centralizacije cestnih fondov, kajti Hrvati so celo proti temu kompromisu.

Petek, 23. VII. 1937. — »Slovenec« nadaljuje serijo »Laži in klevet gospoda ministra dr. Kra-

merja« v »domačih odmevih« in napade »Jutro« zaradi njegovih sestavkov o krfski deklaraciji. — »Narodna skupščina« sprejme po poročilu dr. Stojadinovića konkordata s 167 proti 129 glasovom. Ta izid glasovanja napoti dr. Stojadinovića, da se v klubu JRZ zahvali z naslednjimi besedami: »Poudariti moram, da vam ta sklep ni bil lahak. Hrabro, junaško in dostojansveno (ta beseda se v slovenskem tisku JRZ dostikrat ponavlja) ste vzdržali vse te in razne napade. Čestitam vam! S tako velikimi značaji, ki so zdaj zbrani v tem klubu (namreč v klubu poslancev JRZ, izvoljenih na seznamu Bogoljuba Jevtića), je naša stranka pokazala, da je dorasla velikim nalogam in da lahko vodi državno politiko. (Burno pritrjevanje.)«

Sobota, 24. VII. 1937. — »Slovenec« objavlja obširno v debelem tisku govor dr. Stojadinovića po sprejetju konkordata tako, da se vidi, da zakonski načrt o tem še ne bo takoj predložen senatu; glasovanje je dr. Stojadinoviću dokaz, da bode JRZ zmagala tudi v vseh drugih vprašanjih, ki so še pred njo. — Na drugem mestu, t. j. med »domačimi odmevi« nadaljuje serijo »Laži in klevete gospoda ministra dr. Kramerja« in prinaša članek »Tri leta Avstrije pod vodstvom dr. Schuschnigga«, ki ni povsem zadovoljen s tem režimom.

Nedelja, 25. VII. 1937. — »Slovenec« uvodnik ima napis »Po sprejetju konkordata« in sledeče podčrtane misli: Sprejem konkordata je: 1. zmaga jugoslovenskega nacionalizma, 2. zmaga jugoslovenske državne misli nad plemenskim separatizmom in hegemonizmom, 3. velika politična zmaga JRZ, 4. najstrahotnejši poraz JNS, kar jih je dosedaj ta stranka doživela.

Torek, 27. VII. 1937. — »Slovenec« objavlja uvodnik »JNS brez krinke« in ponatiskuje članek »Samouprave« o grdem obnašanju Bogoljuba Jevtića, ki je bil ves ta čas žalostna figura. —

Četrtek, 29. VII. 1937. — »Slovenec« ponavlja serijo »Laži in klevet gospoda ministra dr. Kramerja«; en stavek njegove polemike pa izjemoma ni čitljiv.

Sobota, 31. VII. 1937. — V uvodniku »Praviči je zadoščeno« se bavi »Slovenec« s sodnim epilogom prihovske afere.

(Nadaljevanje prihodnjič.)

Pridobivajte nove naročnike!

Poljski polom

Strohoviti, nad vse nagli polom Poljske stoji danes v ospredju zanimanja, govorice, obravnav. Da bi bilo ob sedanjih razmerah na bojiščih prej ali slej do njega prišlo, o tem skoraj ni moglo biti dvoma. Tudi Poljaki sami so računali z njim. A sami so si dajali vendar rok vsaj kakih pet do šest mesecev. Pa tudi kdor je slutil, da je ta račun nekoliko preoptimističen, na to le ni mislil, da bo tako hiter in tako popoln obenem: v dobrih dveh tednih je ni na ozemlju poljske države nobene poljske vlade več, dejansko je že skoraj vsa zasedena, le tu pa tam se še branijo posamezne vojske, posamezna krdela z obupno hrabrostjo. Ne rečemo, da brez pomena. Hrabrost v boju za domovino ima zmeraj pomen in zmeraj vrednost — če ne za sedanji čas pa za prihodnost. Ali v tej vojni sami ne bo več odločila.

Vsak človek se spričo tega strahovitega poloma po pravici vprašuje, kako je moglo priti do njega. In odgovor na to vprašanje, in sicer precej izrepen odgovor, je mogoče že danes dati.

Omenili smo že zadnjič enega izmed vzrokov: lanski polom svobodne češko-slovaške republike. Ob tem polomu so Poljaki zelo odločilno sodelovali, tako odločilno, da bi brez njih do njega gotovo ne bilo prišlo. Menda nam ni treba razlagati, zakaj. 56 izvrstno pripravljenih, izurjenih in oboroženih češko-slovaških divizij je s tem prenehalo biti. Poljaki pa so dobili 500-km več meje z Nemčijo.

In vsak, ki ni bil s slepoto udarjen, kakor so bili poljski voditelji, je spoznal tisti hip, če je samo pogledal na zemljevid: Pomorjansko in Gdansk prihajata sedaj na vrsto.

Poljaki v svojem samoveljčju tega niso ne videli ne slutili. Dokler ni potrkala Nemčija s prstom na okno.

Toda, kakor rečeno, premoč je premoč, in zoper dejstva sama ni sredstev. Vendar pa je razloček, kako se človek odziva nanje.

Tu se pa že danes lahko ugotovi vprav neverjetna nepripravljenost za vojno. Niso imeli nobenih novodobnih utrd, utrd iz betona, ki edino morejo vzdržati pred težko artilerijo, in sicer uspešno vzdržati. Celo sedanja nemško-poljska vojna sama dokazuje to: obmejni utrdbi v Gdinski in na Westerplatti sta zdržali skoraj ravno toliko časa, kakor mesta na vzhodni poljski narodni meji, do katerih so morali Nemci premagati velike daljave in ovire. Veliko se je govorilo o neki skrajšani obrambni črti v notranji Poljski, ob kateri se bo ustavil nemški pohod. A ni bilo dejansko nobene notranje obrambne črte, in zato se tudi nemški pohod ni ustavil.

Nasledki kažejo, da so bili Poljaki prav tako slabo pripravljeni za obrambo zoper letala in zoper oklopne vozove. Saj se je improvizirana špan-

ska ljudska vojska komaj kaj slabše borila zoper nje. O, da, nismo pozabili, eno vrsto vojske so tudi Poljaki gojili z veliko vnemo: konjenico! Menda zaradi nekega občutkarskega izročila: v poljskih zgodovinskih romanih, ki mimogrede povedano niso vselej čista zgodovinska resnica, so zmeraj zmagovali okonjeni poljski šlahčiči nad pehotno drhaljo. S konjenico torej zoper letala in oklopnjake! Klavni uspeh takega diletantovskega vojskovanja vidimo. Ne verjamemo sicer vsem »pristnim« fotografiranim posnetkom, kakor so jih zlasti v teh dneh časniki in obzorniki polni, ali ko smo te dni gledali v nemškem časopisu sliko, kako so poljski konjeniki na begu pred oklopnjaki pustili za seboj vse taborišče, z vozovi in konji vred, se nam je vsa stvar zdela le hudo verjetna.

Pa ne samo tvarno, tudi umsko in npravno so šli Poljaki v ta boj popolnoma nepripravljeni. V svoji romantični zamaknenosti v poljsko zgodovino niso poznali nobene meje, in Lloyd George jih smeši v svojih spominih, da so pri mirovni pogajanjih hoteli imeti za Poljsko vse kraje, ki so kdaj v zgodovini pripadali Poljski. Pa še čez, ne samo Kijev in vso Ukrajino bi bili hoteli imeti, ampak celo Odeso! Prav nič niso pomislili, da bi se takšno zgodovinsko »pravo« utegnulo obrniti kedaj tudi zoper nje same, in da bi na primer lahko Rusi ravno s stališča zgodovinskega prava z večjo pravico zahtevali zase Varšavo kakor Poljaki Kijev! Toda na mirovni posvetih so bili Poljakom naklonjeni, in četudi niso dobili vsega, kar bi bili hoteli imeti, dobili so le precej. Dobra tretjina prebivalstva Poljske so Napoljaki, ponajveč Ukrajinci, ki jih je blizu osem milijonov, potem Belorusi, ki jih je okoli dveh milijonov. Pa če bi bili Poljaki potem, ko so dobili dežele, ki jim z narodnega stališča niso šle, vsaj poskušali, pridobiti tujerodne svoje državljane s pravičnostjo, strpnostjo in svobodo. Toda ne! Zatirali so jih, kjer in kadar so jih mogli. Ukrajincem so požigali cerkve, jemali šole. Če pa so ti nastopili zoper take krivice, so pošiljali nadnje kazenske odprave, ki so jih pretepale, mučile, zapirale, celo pobijale. Ukrajinec in Belorus, ki ni hotel zatajiti svojega naroda, ni mogel postati navzlic vsej izobrazbi in spolnjenim pogo-

Modna blaga

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Petelinc, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

jem rezervni častnik v poljski vojski, in Poljaki niso čutili, da se tak človek ne bo nikoli bojeval za državo, razen prisiljen, niso razumeli, da ga naravnost zavest človeškega dostojanstva sili, da postane tisto, kar oznamujejo kazenski zakoniki za velezdajo. Krivičnost pač še ni nikoli vzgajala zvestih državljanov.

Večino beloruskih in ukrajinskih pokrajin je danes zasedla ruska vojska. Poljska politika nasproti manjšinam jim je zelo olajšala propagandno delo. Nasproti političnemu zatiranju jim obeta priznanje materinščine, nasproti gospodarskim zatiralcem, zlasti poljskim veleposestnikom, jim obljublja pravico do zemlje. In pomen poljsiva v teh deželah bo zbrisan čez noč.

Poudarili smo že: dokončna usoda Poljske se ne bo odločila na poljskih bojiščih, ampak na zahodnih, prav kakor se je odločila usoda Srbije, Romunije, Belgije v zadnji vojni. In prav tako ne more biti dvoma, da bo poljski narod spet kedaj vstal, sicer ne v imperialistični Poljski, ampak v narodno enotni, demokratični državi. Kajti eno smemo šteti za gotovo, če se ne zgodi čudež: nova Poljska ne bo nikoli več dobila nazaj beloruskih in ukrajinskih dežel. Z narodnega stališča ji sploh ne gredo. S svojim nasiljem in strahovanjem, s svojo krivičnostjo pa so zgubili tudi vsako npravno pravico do njih.

Basen o dveh miškah

Kdor koli se bavi s sociologijo slovenskega naroda, je mogel letos na kraju julija doživeti v Ljubljani zanimiv pojav za svoj študij. Imeli smo kongres in na njem sta se srečali dve plasti (glav-

ni; od teh le ena, številnejša, z zgodovinsko tradicijo našega naroda: kmet in meščan ali kmečka miška je prišla na obisk k mestni (pripominjam takoj, da se je lani ob taboru na Petrovo

Ivan Ilrovat:

Ob „Kočevskem zborniku“

Lep prispevek k študijam o slovenski zemlji, ki naj bi to zemljo po posameznih pokrajinah v doglednem času res korenito obdelali, je gotovo Kočevski zbornik. Važen je toliko bolj, ker se nanaša na pokrajino, ki ji je slovenski značaj najbolj ogrožen in ker naj tudi pokaže sredstva in način nadaljnega našega dela za to pokrajino, da se ji pokaže popolnoma slovenski obraz. Seveda je Zbornik v tem oziru oral skoraj ledino, vsaj kar se tiče sestavne obdelave tvarine. Zato tudi ne moremo pričakovati, da bi bil tako brezhiben kot bi želeli. Sodelavci pri izdaji zbornika niti sami niso pričakovali, da bi s to njihovo besedo bili izrečeni zadnji izsledki. Z naše strani mora pač biti ta zbornik uvod k sestavnemu preiskovanju vse zgodovine kočevske Slovenije kot tudi uvod za nadaljnje praktično delo, ki ima še zdaj toliko hib. Kot nestrokovnjak bi zato rad podal nekatere misli, ki bi morda tudi strokovnjakom koristile pri nadaljnem znanstvenem delu. Misli sem nabral predvsem iz praktičnega poznanja kočevskega ozemlja v zvezi z doslej meni poznanimi študijami, ki mi pa žal zdaj niso tako dostopne kot bi želeli.

Bralcem raznih prispevkov o Kočevski bi sicer bilo najpotrebnejše predložiti dober zemljevid. Tudi kot prilogo h Kočevskemu zborniku ga zelo pogrešam. Vsaj skica z nakazanimi imeni vasi in hribov bi bila zelo potrebna, zlasti ob vsej zmedbi imen. Zakaj danes so poznavalcem Kočevskega na razpolago avstrijsko-uradna, jugoslovansko-uradna, domača kočevarska in domača slovenska imena, zadnjih dveh vrst včasih tudi več za en kraj. Sodelavci pri zborniku rabijo vsa ta imena, tako da bralec, ki ni na Kočevskem že čisto »doma«, lahko popolnoma izgubi glavo, četudi ima pred seboj en ali drug zemljevid. Zato bi bilo želeli, da CMD doda kot dodatek k zborniku vsaj očit vsega kočevskega ozemlja skupaj s seznanom vasi, podobno kot ga ima Grothe, seveda tudi s slovenskimi in uradnimi imeni. Kratke seznam nekatereih vasi, ki ga je priobčil Košial, je pač samo zelo majhno ogledalo za celotno sliko.

Če govorimo o Kočevskem, zadenemo najprej ob ime te pokrajine. Res se čudim, da celo koreniti Simonič nasprotuje čustvu in govoriči vsega slovenskega ljudstva, ki obkroža kočevsko narodno mešano ozemlje. Če pogledamo po slovenskih pokrajinah okoli Kočevskega, vidimo za cele župnije ali še večja ozemlja skupna pokrajinska imena. Tako imamo Poljane ob Kolpi brez istoimenskega kraja, tako Dobropolje, tako Krko. Prvotno se zdi, tudi ni bilo vasi oziroma trga Ribnice, impak se je tako imenovala cela dolina — »contrata« — z Gorenjo in Dolenjo vasjo in drugimi naselji. Podobno je bilo najbrž tudi s Hinjami in zelo verjetno tudi z Gotenico. Kako naj sicer velja zapisek iz leta 1407., da je Zink »župnik v Gotenici, v vasi, ki se imenuje na Reki, h kateri spada kakih pet drugih vasi.« Na Reki se je mogla imenovati samo sedanja vas Kočevska Reka, sedanja Gotenica pa gotovo ne. (Mogoče je pa, da je vsa župnija imela sedež po Gotenici, kjer je bil tedaj še uradni sedež, medtem ko je razvidno iz Zinkove kronike, da je župnik vsaj nestalno bival v Reki.) — Dejstvo pa je, ki ga je poudaril že dekan Skubic, da še danes imenujejo Slovenci v vsej okolici z imenom »Kočevje« samo celotno (ali vsaj delno?) kočevsko ozemlje, medtem ko imenujejo mesto samo »kočevsko mesto«. Tako je po njegovem zatrdilu na Ribniškem, tako je tudi v Suhi krajini, kjer šele vprašajo, v kateri kraj greš, če rečeš, da greš v Kočevje. Enako tudi Kočevarji imenujejo uradno Kočevje samo »Stadt«. Ni verjetno, da bi ljudstvo tako zamenjalo prvotna imena, čeprav je res dal Kostel ime prebivalcem vsega okoliša. Prav tu je namreč dobro v ljudski zavesti, kje je pravi Kostel, in sami se imenujejo Kostelce samo kot po bolj znanem kraju (vsaj v preteklosti). Pa vendar je Kostel stal skoraj gotovo celo stoletje pred vilo v Mošvaldu. Zdi se mi, da je v tem oziru g. Simonič zašel s svojimi trditvami na str. 60. v zborniku. — Iz gornjega bi se zdelo, da je bilo prvotno ime Kočevje, kot je ljudstvo še danes, pokrajinsko ime za neko pokrajino, ki ji je središče današnje mesto Kočevje, za katero pa niti kakor ni nujno, da bi obsegala vse današnje kočevsko narodno mešano ozemlje. Enako kot ime Ribnica, ki je pripadlo hišam ob ribniški župni cerkvi, je tudi ime Kočevje pripadlo naselju ob

novi cerkvi v Kočevju, zlasti še tedaj, ko je naselje postalo trg in mesto. Iz tega bi se zdelo, da pokrajina Gotenica, današnja občina Kočevska Reka, ni spadala k tedanjemu Kočevju, ker bi sicer patriarhov odlok o novih župnijah imenoval dve župniji v Kočevju. Iz sosednega pokrajinskega imenoslovja bi celo lahko skleпали, da je bilo ime Kočevje omejeno zgolj na sedanje župnije Stara cerkev, Kočevje in Mozelj, to je osrednjo kočevsko dolino, ker so se skupna pokrajinska imena navadno omejevala na posamezne doline. Da se je ime kasneje raztegnilo menda, — kako povsod ljudstvo pojmuje, mi namreč ni povsem znano, — na celo narodno mešano ozemlje, je vzrok pač samo narodna mešanica, ki je to ozemlje zasedla.

K naselitvi današnjega mesta Kočevja in glavne kočevske osrednje pokrajine ne smemo pozabiti, da je vse to območje Rinže. Vse teorije, da bi bila šla tod rimska cesta ali tudi samo cesta pred doselitvijo prvih prebivalcev v vilo Mošvald, se mi zdijo zgrešene, če količkaj pomislimo na to, da je vse to ozemlje bilo prej gotovo mnogo bolj zamočvirjeno kot je danes. O tem pričča tudi kasnejša pot, ki ni šla po glavni kočevski dolini, ampak v smeri Stara cerkev—Cvišlarji—Mačkovec—Laze—Knežja lipa—Poljane. (Kočevski zbornik 70—71.) Prav zamočvirjenost tega ozemlja se mi zdi tudi vzrok, da ta pokrajina ni bila že prej obseljena oziroma obseljena samo na redko po svojem severnem robu: Stara cerkev, Mala gora in Sela. Za Slovensko vas zelo mislim, da je še ni bilo pred naselitvijo Korošcev, o čemer pozneje. Nekako v tistem času, ko se začne prva kolonizacija, se zdi, se je ozemlje ob sedanji Rinži že toliko osušilo, da je bilo za silo sposobno za poselitev. In tedaj so Ortenburžani postavili svojo pristavo v Mošvaldu, močvirnem predelu ob Rinži. Morda se je res pokrajina imenovala tedaj tudi Čret ali Čretež, vprašanje na to more dati le poreklo teh kolonistov, ki so prvi prišli v deželo. Z ozirom na to stanje moramo pač priznati, da je Mošvald ali Čretež prvotno ime za sedanjo naselbino Kočevja skupaj s sedanjim Mahovnikom (Mošvaldom), ki mora tako še sedaj vedno več svojega ozemlja odstopati na račun mesta.

(Dalje prihodnjič.)

dogajalo prav isto, kar hočem povedati, če ne še v bolj oprijemljivi obliki).

Kako smo sprejeli v mestu ono drugo plast naroda? Te svoje očete, matere, brate, sestre in stare starše? Ta edino pravi slovenski narod (saj slovenskega meščanstva doslej skoraj nismo imeli!) Kako smo se obnašali mi novi slovenski meščani, ki smo le še izrodek zdravega kmečkega naroda, do tistih, s katerimi smo si vsi v sorodu vsaj — v drugem kolenu. Da, ne samo Ljubljana, vse tako imenovano slovensko meščanstvo (plemstva samo po rojstvu, hvala Bogu, nimamo!) je v sorodstvu s kmečko zibelko. Mirno zapišem: kar je bilo doslej slovenske kulture, se je vsa rodila v kmečki hiši. In to nam je lahko samo v ponos!

Da smo svoje krvne sorodnike, ki jim je enkrat v letu dovoljena znižana voznina, sicer so tako vedno edini, ki plačujejo celo, da smo te sorodnike, ki so jedli in spali po stopniških cerkva (zanimivo, kje se naš preprosti človek čuti varnega; nočnin v hotelih je bilo v juliju po statistiki manj kot v deževne mjuniju!), pozdravili s »fizičarji« in jim nagajali, namesto da bi jim šli dobrohotno na roko, kaže vso našo plitko purgarsko miselnost, kratko pamet in nadutost. Komaj smo namreč sami slekli kmečko obleko, že smo pozabili vse dobro, lepo in pošteno, dobili pa smo zafrkljiv jezik in masten trebuh.

Tako kot takrat še nikoli nisem videl jasne podobe: na eni strani skromnost, poštenost, dobrota in dolžnost dela, na drugi pa nadutost, pretkanost, zloba, prizadevanje za udobjem, čim manjšem delu in tem bolj rafiniranem užitku. Zato moramo vedeti, da je tudi danes še slovenski kmet tisti garač, ki nam daje zdravo dušno in telesno hrano!

Mi, ki ure in ure brezplodno pohajamo po ulicah ali žvečimo pero ali presedimo v kavarnah in krčmah, mi, ki se tako radi ponašamo, da smo na višku olike in omike, si upamo kritizirati človeka, ki ima 18 urni (ne 8 urni!) delavnik in spi 6 ur, ki trpi na grudih z motiko v žuljavi roki, ki pozna res samo ne-deljski oddih (zahteva, zakaj bi moral imeti meščan več razvedrila, je čudna in povsem umetno narejena predprava socialnega razreda!), od teh ljudi torej zahtevamo, da poznajo cestnopolicijske predpise in da znajo sploh gladko nastopati in se izogibati (vljudnost uslužbencev na železnici in redarjev v tujih, na primer nemških krajih je za nas bajka!).

V resnici, nismo se pokazali fine, da bi z razumevanjem sprejeli njihovo nerodnost, ne, pokazali smo se bolj grobe kot mi mislimo o njih, da so. Osebnostem doživim več grobih scen (poudarjam, da članek ni prazno udrihanje vseprek, za vse imam na razpolago stvarne podatke!). Žal, moram zapisati, da so ljudje, nenaklonjeni kongresu in ljudstvu sploh, na železnicah in na ulici, kakor v gostinskih obratih, trgovinah in časopisju stesli vso grobost nad ubogimi ljudmi. Tem ljudem naš človek ni bil dobrodošel gost niti v povečanem prometu niti kot konzument, pa čeprav so ta čas pošle vse zaostale, sicer neporabne zaloge... Aleksandrovski puhloglavi »fičiriči« pa so ogledovali le kroje, spodnje in zadnje okončine teh zgaranih, izsušenih bitij — kakšna kultura srea!!

Tudi meščani iz tabora, kongresu in človeku od grude (to!) prav tako nenaklonjeni, so komaj čakali, da so v splošni gneči ob najmanjšem dotiku lahko izzivalno nahrulili skromnega kmeta, ki je bil nato še bolj ves preplašen. Resnično, Ljubljana za enkrat še ostane samo dolga vas — za velik promet smo pač še zelo malomeščanski, predvsem v dušah. Naša jalova purgarija ima najrajši miren »čič«, ob katerem žuli svoj cviček.

Prišle so naše matere, a vse jih je klicalo le v zafrkljivem, žaljivem tonu: »No, mamca, le stopite...!« Ob tem pa moram pibiti, da našega naroda brez teh »mamc« ni in ni! (Poudarjam slovenskega, ker ljudi — oportunistov imamo v naši mili domovini dovolj!) Če se ob tem dalje spomnim na razvajene meščanke, ki zahtevajo zase naslov gospe ali milostive, mnoge med njimi, ki niti matere niso, se mi razliva žolč. V demokratičnem smislu sploh ne priznavam razlik v naslovih žena, ki so matere. Vse so enake! Kaj pa je lepšega od naslova mati (ne pa »mamca« v posmehljivem!)?

»Saj niste na kmetih!« je nahrulil debeluhar, ki je imel vse premalo prostora na tramvaju, neko mater. Kakšni pojmi! Kako si tisti gospod purgar predstavlja »kmete«? Da se tam vse sme, kajne? Ni čudno, če tolikokrat beremo o strašnem vandalizmu meščanov na deželi: da pomandrajajo najlepši travnik, sklestijo nezrelo sadje z vejevjem vred, ponesnažijo svete kraje z roko in besedo itd. Ali je morda to novi »nazaj k naravi«? Ali je to sploh vredno poslednjega civiliziranca?

»Na kmetih!« je bilo torej za tistega gospoda (prav dobro sem si vtisnil njegov obraz v spomin) nekaj takega kot centralna Afrika. Počakajte trenutek, gospod, ki ste tako užalili slovensko mater in zemljo, saj je še komaj borih dvajset let, kar ste hodili z malho na one »kmete«

k svoji pozabljeni žlahi po »fizičarji«, po krompirček, majčkeno masti itd. (Kot vedno vzoren državljan ste bili seveda doma na zapečku in ste stražili mestno zidovje, fronto pa ste prepustili — kmetavzarjem!). Poglejte: »fizičarji« in »fizičarji«, vmes pa komaj dvajset let! Vaši otroci tega zgodovinskega dejstva najbrž ne vedo (kje bi jim vi kaj takega priznali!), vi sami pa ste že pozabili. Veste, takrat so bile vse trgovine in celo denar odveč, ker ni bilo »fizičarji«... Bog ne daj, da bi morali tudi vaši otroci to doživeti!

In ti naši otroci iz viteških vrst so se posmehovali revnemu ljudstvu in mu nagajali — Bog, ne udari jih za ta greh (prihodnjic pa bo treba

uvesti posebne obrambne oddelke, ki bodo delali red, kadar ni oblasti v rokah!)

Zdi se torej, da se tista splošno znana meščanska miselnost izpred vojne, ki se je v vojnem času (zgodovina učiteljica človeštva!) znatno popravila, danes obnavlja in to celo spričo čudnih dogodkov. Bog ne daj, pravim, da bi morala stradana mestna miška zopet hoditi na obisk k oni »na kmete«...

Po vsem tem sem proti vsem takim prireditvam in srečanju plasti v mestih toliko časa, da bo naša malomeščanska miselnost ozdravljena od vseh naštetih napak in da bodo zaloge zaostalega blag same šle v nič...

Opazovalec

Zasluge za sporazum

Pod tem naslovom beremo v »Edinosti« tudi tele stvarne pripombe:

Po nekkih listih so se kaj kmalu pojavili in ponavljali prepiri, kdo vse tostran Sotle in Kolpe ima mnogo ali največ zaslug na uspehih dolgotrajnega, mučnega sporazumevanja. Med njimi so tudi taki, ki so imeli, dokler so bili med političnimi nezadovoljnimi, dokler so namreč bili politični bolniki, res nekakšne, vendar samo začasne, samo bolj navidezne posebne željice »za dobro svojega ljubega naroda«. Ko so se pa politični nezadovoljniki dokopali do mehkih stolčkov in se tako spreobrili v politične zadovoljneže, so na vse to, kakor tudi na svojo prejšnjo politično bolezen, radi pozabili. Za vsakršnim režimom so — enkrat eni, drugič drugi — drveli čez drn in strn, samo da so doma lahko strastno strankarili po mili volji. Komu v korist, komu v škodo, na to bo točno odgovorila nespačena zgodovina o našem političnem življenju v prvih desetletjih po svetovni vojni.

Te stvari, pač malo častne politične spletke in kupčije, so se pri nas nekako redno ponavljale. Zdaj nam pa prav isti ljudje skušajo dopovedati, da imajo nekakšne zasluge za sporazum, ko je resnica čisto drugače in čisto drugačna. Razsoden človek ve, kako je bilo. Ne bo in ne sme tega pozabiti, da bo lahko na vse to dal pravi odgovor o pravem času!

.....

Starodobnega političnega taktiziranja in manevriranja — povrh v tako resnih časih — smo vsi že davno sili. Hrvatje imajo vse dokaze o tem, kdo in s kakšnimi sredstvi je preprečal in še skuša preprečiti ali vsaj zavleči izdajanje tako zvanih političnih zakonov v duhu čiste demokracije; kdo je kriv, da tako dolgo nismo smeli niti misliti na te zakone, namreč na zakon o svobodi tiska in združevanja, o svobodi besede, o svobodnih in tajnih volitvah. Itd. O pravem času bodo omenjene dokaze sporočili javnosti. Mi nujno potrebujemo mož resničnega narodovega zupanja.

Nepotrebni nasveti

V zadnji številki smo — deloma dobesedno — navajali uvodnik iz »Trgovskega lista« z dne 11. t. m. V njem se je »Trgovski list« zadel ob zahteve spomenice hrvaških gospodarskih zbornic, in jim izrečno očital, da se v njej »nepotrebno omejujejo le na banovino Hrvaško«. Izrečno je tudi »Trgovski list« poudaril, da bi »prišli do nemogočih razmer, če bi se krošnjarstvo prepovedalo le v eni banovini«. In podobno. Očitno smo imeli torej prav, če smo zapisali, da hoče »Trgovski list« od Hrvatov, naj se zavzemajo za odpravo takih nevedčnosti ne samo doma, ampak tudi v drugih banovinah. Te pravice pa hrvaške gospodarske zbornice same zase nimajo, sicer bi dejansko prekoračile meje svojega področja. In pri tem je popolnoma vseeno, če gre za stvari, ki so pridržane hrvaški ali skupni zakonodaji. Le kakšno skupno zborovanje hrvaških in drugih zbornic bi imelo tako pravico. Kdor si glede tega ni na jasnem, si tudi glede bistva avtonomije in razdelitve pristojnosti in področja ni na jasnem. In to smo hoteli ugotoviti.

»Trgovskemu listu« pa ta naša izvajanja niso všeč, zato nam dne 18. t. m. odgovarja v dolgem sestavku. Da bi na vse odgovarjali, bi bilo res škoda za čas. Zato bomo navedli samo tisti del odgovora, ki hoče pobiti naše očitke, da daje Hrvatom nasvete, kako naj si uredi svoje življenje in ki se glasi:

Predvsem moramo »Sloveniji« povedati, da mi sploh nismo dajali Hrvatom prav nobenih nasvetov, kako si naj uredi svoje življenje doma. To si je »Slovenija« v svojem kritičnem zanosu gladko izmislila. Mi smo samo označili svoje stališče do hrvaških zahtev, ki se nikakor ne tičejo le samohrvaških zahtev, temveč v znatni meri tudi zadev, ki se tičejo vse države.

Nato našteva »Trgovski list« nekaj takih zahtev.

Naš odgovor je dan za pazljivega bralca že v zadnji številki, in če ga še kaj potrebuje, smo mu ga dali zgoraj. Samo opozorili bi mimogrede, da

mi nismo zapisali, da je hotel »Trgovski list« predpisovati Hrvatom, kako naj si uredi svoje življenje »doma«, ampak samo, kako naj si sploh uredi svoje življenje, kar je lahko v določenem pomenu precejšen razloček. Če pa je »Trgovski list«, kakor sam pravi, označil svoje stališče do hrvaških zahtev, če jim je očital, da ni njih stališče daljnovidno, ker se omejujejo na Hrvaško, ki je njih področje, in kjer jih edino zanima in briga, kako bo urejeno življenje, potem se lahko pač po pravici reče, da jim priporoča, naj se vtikajo v stvari, ki se njihne avtonomije ne tičejo. Načelo avtonomije pa bi bilo s tem neizogibno prekršeno. A to bi bilo nevarno, in povedali smo tudi, zakaj bi bilo nevarno.

Pravilno razumevanje avtonomije zahteva torej, da se Hrvatje sami in njihne organizacije brigajo samo za svoje stvari. Kadar se bodo obravnavale stvari, ki se ne tičejo njih samih, takrat bodo zahtevali tudi glede njih, če se jim kaj ne bo zdelo prav, toda le skupaj z vsemi drugimi, ki se jih tiče. Vsako drugačno delo bi bilo pa vtikanje

Darujte za tiskovni sklad »Slovenije«

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in nravnosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad
našega tednika »Slovenije«.

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Malo pozna slovenska politična zgodovina velikih mož s pokončno hrbtenico. Dandanašnji jih skoraj ni. Tisti, ki so, oziroma so bili, so delovali le v ožjem krogu in so mogli vplivati na celoto samo posredno, kolikor niso bili bolj učitelji kot politiki, kakor na primer France Levstik, dr. J. E. Krek, dr. H. Tuma in še nekateri. Imeli nismo tudi sicer politikov širokega razgleda. Edino izjemo dela Fran pl. Suklje, ki pa je bil oportunist velikega merila ali elastik, kakor je imenoval dr. Janko Kersnik njegov krožek, ki mu je pripadal tudi sam. Oportunizem je v osnovi drobtinčanstvo. Drobtina je drobtina, pa najsi je večja od mlinškega kamna in slajša od medene potice. Drobtina nikdar ne odtehta dane protivrednosti, pa bodi ta tvarna ali kakršna koli.

Krek spada med naše največje može. Zaradi svoje pokončnosti, ki jo priznavajo tudi njegovi načelni nasprotniki. Pomenljivo je, da je največ kritikastrov v vrstah njegovih nekdanjih tovarišev. Večidel med gospodarsko dobro podkovanimi in tistimi, ki jim njegova demokratična zapuščina ni dovolj trdna podstava za plezanje navzgor. Oglašajo se ne javno in naravnost, podtikajo mu le drugačen pomen, izkrivljajoč njegov značaj. Še rajši se ogibajo besede o njem, boječ se za svojo senco v luči njegove osebnosti.

Stara stvar. Podganja čud se oglašil navadno najprej v oportunističnih ofocanjih. Dogodki zadnjih mesecev dokazujejo s šolsko nazornostjo, kakšen je podganji beg, ki ga Krek ni poznal. Krekov značaj predstavlja množico — ta pa je in bo ostala tudi brez sivih glodalcev.

V vihravosti mlajših let je resda zagrešil marsikatero nerodnost, ki jo je pa izbrisal njegov poznejši razvoj. Gre skoraj izključno le za taktične napake. V ognju prvega navdušenja je spodbujal svojo ožjo četo celo k osebnim spoprijemom z nasprotnikom. Nekoč sem ga videl sam, dajočega navodila, kako zavirati rokate in prijeti. Vtisk sem imel že tedaj, da mu je šlo bolj za vspehjanje poguma po najkrajšem potu, ko za resničen udar. »Več gibčnosti in korajže, da vas ne bodo imeli za bojzljivce,« se je zasmel, da

v stvari, ki so izven njihnega področja in ki jih tudi dejansko ne brigajo. Bilo bi, kratko rečeno, nerazumevanje pojma avtonomije. Vsak naj si uredi svoje stvari najprej doma. Za skupno delo pa skupen nasvet in skupen nastop. Vse drugo so prazne marnje za poslovno rabo.

Navzven, izven Hrvaške, nastopajo torej Hrvatje enotno, po zastopnikih svoje banovine. Stvar teh zastopnikov pa je, zlasti bana in ministrov, da njih prizadeve in potrebe uveljavijo, in če jih ne morejo povsod, pa vsaj na Hrvaškem. Tako bodo imele tudi njihne zahteve vse večjo težo, kakor če bi jih deklamirala kakšna ponižna deputacija. Tako je tudi edino mogoče za tistega, ki avtonomijo prav razume. Kdor bi pa mimo zastopnikov svoje banovine iskal naravnostnih potov in skušal neposredno uveljavljati svoje želje, ta si glede pojma in vsebine avtonomije ni na jasnem in tak — to ponavljamo in poudarjamo — hote ali nehote samo centralizmu utira pot.

V vsakem pogledu imajo torej Hrvatje prav in pravilno razumevajo svojo avtonomijo, če se tudi v skupnih zadevah omejujejo na svoje avtonomno področje. Že popolnoma s praktičnega stališča, kajti njihna avtonomija je taka, da si lahko uredi po svoje tudi marsikaj takega, kar je sicer skupna zadeva. Pa tudi v drugih pogledih je taka politika daljnovidnejša, kakor prazna besedovanja in vzdihovanje, kakor ga poslušamo že leta prav iz vrst naših gospodarskih krogov in ki v teh dvajsetih letih ni imelo drugega uspeha, kakor da so se stvari obračale zmeraj na — slabše. Kajti odločno, brezobzirno delo na Hrvaškem bo neizogibno imelo za posledico, da se bodo tudi drugod začele premikati na stvari, ki se doslej niso mogle premakniti. Tako bo tudi najlepše pokazana centralizmu njegova popolna neplodnost in nepotrebost.

Če bi pa Hrvatje zmeraj čakali, kdaj se zga-nejo tudi druge, bi danes ne bili dosegli tistega, kar so.

A mi?

Eden izmed voditeljev demokratske stranke, dr. Boža Marković, je baje rekel nedavno tega na seji širšega odbora demokratske stranke: »Hrvatje so s tem sporazumom dobili minimum. Sedaj mora ta minimum postati stvarnost, a potem je treba iti dalje.«

»Hrvatski dnevnik« pripominja, da je povedal dr. Marković, če je res tako dejal, veliko po-

je udarila v smeh vsa soba. Bojevitost je bila pa tudi na drugi strani, da je redko zborovanje poteklo brez bunk in krvi.

Po volitvah v peto kurijo marca 1897 je sestavil letak s tako ostrimi besedami, da ga je sicer prizanesljiva cenzura zaplenila. Uporabljen je smel biti le s preplepljenim zaplenjenim besedilom. To je vsebovalo med drugim zahvalo volilcem, ki so »vrgli ob tla socialno demokracijo«. Lepak je vabil na spominski zlet na Šmarno goro na veliki ponedeljek, ki je postal potem stalna ustanova. Prvemu zletu je sledila ustanovitev kršćansko socialne organizacije.

Kreka je ločiti v politika in v človeka. Kot politik razpada v učitelja in v taktika. Politik je bil le po sili razmer. Največ in z največjim uspehom je deloval pa v organiziranju na vseh področjih.

Najprej Krek kot človek. Kot takemu mu pač ni ničesar ali vsaj ne dosti očitati. Bil je človek, ki je gledal tudi na druge kot na ljudi s slabostmi in zmotami. Osebnost je bil naraven, preprost in odkrit; ustregel je tudi nasprotniku, ki se je zatekel k njemu. Dano besedo je držal; iz njegovih ust ni bilo očitka, če se je zadovoljeni izneveril. Molčati je znal kot grob. Hvaležnosti ne le da ni zahteval, nego mu je bila celo zoprna. Kar je dal, je dal iz svojega, da je manjkalo njemu samemu. Mnogi njegovi vrstniki tudi dajejo, a iz obilja, ne da bi se jim poznalo; dajejo sicer skrivaj, vendar z željo, da bi njihna radodarnost svetila na merniku.

Najznačilnejše poteze njegove osebnosti so bile preprostost, odkritost in nesebičen altruizem. Sprejemal je vsak čas in povsod, zjutraj in zvečer, doma in v zakristiji, na cesti, v gostilni in železniškem vozu, oblečen in golorok, kakršen je pač bil; celo s štolo okoli vratu. Ni se bilo treba prijavljati s posetnico ali s priporočenim pismom, njegova vrata so bila odprta vsakemu. Sprejemal ni sedeč v visokem naslanjaču, ni mu kapala milost od nosa. Vsak njegov gib, vsaka beseda je potrjevala, da misli resno: Iz ljudstva za ljudstvo.

Na zunaj skoraj gorjanski, zlasti v besedi, je bil neverjetno mehak. Tujo bol je razumel takoj in se vživel vanjo, ko da je njegova. Poslušal je potrpežljivo, ne da bi trenil z mišico, segel v žep, dal in se obrnil; zahvale se je sramoval. Ni znal božati z gorko besedo. Že sama navedba svojstev, ki so ga krasila kot človeka, bi dala cel besednjak.

litično resnico. Pravi, da razume prigovore, da ni še nič sklenjenega o reorganizaciji cele državne skupnosti, da pa se bo to vprašanje rešilo tako, da se celo vprašanje postavi z dnevnega reda.

Mali zapiski

Pravica nevtralnosti

Švicarski dnevnik »Basler Nachrichten« brani pravico do resnične nevtralnosti nevtralnih držav. Pravi, da si nevtralni narodi ne bodo dali predpisovati zmeraj drugačnih razlag nevtralnostnega načela. Za sedanje stanje niso oni odgovorni, saj jih tudi ni nihče vprašal za svet, ko so se ustvarjale podlage sedanje stiske. Potem piše:

Oni torej niso odgovorni za verigo politične logike, ki veže zasedbo Avstrije z ono Čeho-Slovaške in z nemškim napadom na Poljsko. Ne oni, ampak zahodne velesile so izdale Zvezo narodov, ko so odgovorile v abesinskem, kitajskem in španskem primeru. Kdor je sam razdril ta sestav mednarodne zavesti skupnosti zoper nemirneže, ga v stiski ne more takoj spel pričarati;

Slovenski motivi pri švicarskem pesniku

Letos je izšla v založbi Gebr. Höhn v Zürichu zbirka lirskih pesmi Edouarda H. Steenkera pod

naslovom »Flossfahrt, Vagabund und Hafenschenke. Aufgeschriebenes« (Plavba, klatež in krčma v pristanu. Zapiski.) Steenken je živel dalj časa tudi med slovenskimi splavarji. Tako življenje z živimi neposrednimi doživljaji je moralo močno vplivati nanj. Zato so tudi njegove predstave ljudi in narave tako žive in neposredne. Prav takšen je tudi ritem njegovih verzov. Na primer:

Izbijte čep
iz soda slovenskega!
Naj vince se rdeče
peni v majolčice!
In ne pozabite,
ljubega Boga povabiti!

Zakonsko pravo

Pod tem naslovom je izšel poseben odtisk štirih predavanj v ljubljanskem radiu, ki jih je imel dr. Rako Kušej. Predavanja so bila natisnjena v drugi knjigi »Pravnega svetovalca«, ki ga je izdala Umetniška propaganda. O vsebini smo že poročali. Ker je prav zakonsko pravo tisti predmet, ki povzroča preglavice ne samo nepravniku, bo priročnejši poseben odtisk prišel vsakemu prav, ki se hoče poučiti o njegovem današnjem stanju in o smeri, v kateri gre naša zakonodaja in pravosodje.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja izbrani spisi

20 zvezkov z uvodi in opombami iz Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljše narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha.

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelč, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

Slikali se ni dal nikoli, izvzemši za uradne izkaznice, ko se je moral. V skupinah, kot odbor-nik, na novih mašah in ob drugih prilikah se je dal le iz solidarnosti, da ni kvaril veselja. Slikanje od vseh mogočih strani in v raznih državah, kakor delajo to mnogi, zgolj da se postavijo s kako telesno posebnostjo, na primer z visokim čelom, zapeljivim nosom ali vihrajočimi kodri, se mu je upiralo. Bil je daleč od gizdalinstva, nedostojnega za resnega moža. Puder in dišave so mu bile tuje; bril se je sam, sam si čistil in obrezaval nohte. Od njega ni nobene slike, ki bi mogla služiti kot pendant k portretu katerega njegovih, po večini že pozabljenih vrstnikov. Kjer pa visi, ne visi zgolj za parado, nego kot kralj Matjaž, ki čaka s svojo vojsko.

Za popolno njegovo spoznavanje kot človeka se je treba dotakniti tudi stvari, ki poznejši njegovi življenjepisci ne bodo mogli mimo nje. O tem se danes le šepeta, bolj z namenom, oblatiti njegov spomin, kakor iz ljubezni do resnice. Mislim na njegovo razmerje do žensk. Očistiti ga nabrizganega blata, se ne da z nekaj stavki; za to bi bila potrebna cela knjiga. Kljub temu bom skušal biti kratek.

Da je bil v svojih nazorih, razlikujoč se od vrstnikov v lastni stranki, za tisto dobo revolucionaren, v taktiki pa zlasti prva leta neposreden in udaren, je znano. Kljub temu njegove izjave, da je na slovenski zemlji dovolj prostora za grobove nasprotnikov, ki je tolikanj prestrašila dr. Tavčarja, ni jemati dobesedno. Vzeti jo je bolj retorično kakor stvarno, za slep strel.

Krek ni ostal zakrknjen konservativec, nego se je učil in napredoval, predvsem v previdnejši izbiri taktičnih sredstev. Lastne izkušnje, dotik z delavskimi voditelji v širokem svetu, najbolj pa opazovanje uspešne taktike socialne demokracije na Dunaju, ga je izmodrilo in naredilo umerjenega. Tu so se učili tudi dr. Gregor Žerjav in drugi, le da se niso ničesar naučili. Taktika brez misli — general brez vojske.

Ker se je učil in napredoval, je stopal Krek daleč pred svojimi vrstniki. Pojavila se je zavist, imovitejši pa so se celo bali njegovega sicer skromnega socializma. A bil je potreben; tudi se je že preveč zakoreninil med množicami. Njegova odstranitev bi bila pretresla vso stavbo stranke. Ne bilo bi nadomestila zanj. Tudi mu niso mogli do živnega, saj se ni oslanjal na nikogar, marveč je kril še druge s svojo močno oseb-

nostjo. Kadar je spregovoril, je prislunila vsa zbornica. Govoril je, da je slišala vsa monarhija. Ni bil strelec izza ogla ali mož, oprti na tujo avtoriteto; če je bilo treba, je stopil naprej z vso svojo osebnostjo. Šušteršič je bil, dokler ga je držal škof; brž ko je ta odtegnil svojo roko, se je pogreznil v nič. Tako je še dandanes z mnogimi, ki jih drži nad vodo kakršna koli sila, le lastna sposobnost in svobodna ljudska volja ne. Krek je bil pa iz samega sebe, zasidran v srcu množic; zato živi še po smrti. Njegova močna osebnost predstavlja množice, ki ne minejo.

O njem je bilo razširjenih mnogo zgodb. Če so resnične, ne vem, ker mi niso znane iz lastnega opazovanja. Slišal sem jih večkrat od mož, ki sicer niso raznašali čenč. Tako da se je baje izrazil nasproti osebam, ki jim je zaupal:

»Če ne bi imel kolarja, bi govoril drugače. Lahko bi ga slekel, ali potem bi postal nemogoč v naših majhnih razmerah. Ne imel bi poslušalcev. Preoblečen duhovnik je pri nas nemogoč. Poglejte Aškerca, kako je sameval; iz strahu pred družbo so se ga ogibali celo njegovi najboljši prijatelji in niso hodili javno z njim.«

»Kot duhovnik storim veliko več nego bi mogel drugače. Še tako imam težave. Naše ljudstvo je globoko verno pa mi verjame le, ker sem duhovnik. Kmeta je pred vsakim socializmom strah; saj ga še večina duhovnikov ne razume. Večino tvori mali kmet, ki se prišteva k posedujočemu sloju, pa najsi je suženj na zemlji, ki je njegova samo po imenu. Vcepiti mu smisel za organizacijo in naučiti ga discipline imam za svojo prvo nalogo. Navezan na zemljo, je kmet sebičen po naravi; zato se more prihajati k njemu le s cilji, ki so mu najbližji. Šele preizkušen v organizaciji in discipliniran, bo postal dovteten tudi za socializem, da mu ne bo nasprotoval, če ga že ne bo maral podpreti. O enakosti s svojim hlapcem ne bo hotel slišati dotlej, dokler bo čutil le ped zemlje pod seboj, pa najsi je sam dvakrat hlapec kapitala. Napačno bi bilo, če bi začel pri strehi, skušajoč preskočiti gospodarski razvoj z nauki, katerih uresničenje je nemogoče brez tega razvoja. Ne dvomim pa, da pride čas, ko se bomo znašli na skupnem potu.«

(Dalje prihodnjič.)